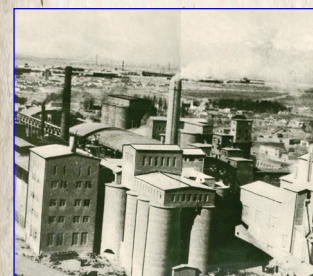

اولین کارخانه سیمان کشور اینجاست

موضوع
ماجرای
راه اندازی کارخانه
سیمان ری

کارخانه سیمان ری با پیشینه تاریخی خود بخشی از هویت صنعتی شهرری را در خود جای داده است.

سال ۱۳۰۷ شمسی مطالعات اولیه زمین شناسی در تپه های ری انجام شد تا مشخص شود که کارخانه را در کدام نقطه از تهران بسازند. معصومه پاشا زاده، کارشناس موزه کارخانه سیمان ری، می گوید: «۸ دی سال ۱۳۱۲ این کارخانه افتتاح شد. این کارخانه که امروزه سالخورده و فرسوده به نظر می رسد روزگاری نخستین خط تولید سیمان کشور را در خود جای داده بود و توسعه راه سازی و زیر ساخت های کشور با ساخت این کارخانه تحول چشمگیری به خود دید.»

رشته کوه های ری غنی از مواد سنگ آهک و خاک رس مرغوب بود و همین باعث شد که کارخانه سیمان با تولید انبوه از موفق ترین کارخانه های سیمان خاور میانه باشد. تا قبل از آن سیمان مصرفی از روسیه وارد می شد، ولی کارخانه سیمان ری کشور را به سوی خود کفایی در این زمینه پیش برد.

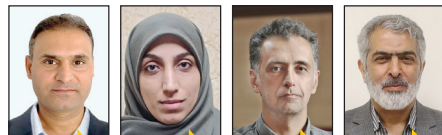
پاشا زاده می گوید: «کارخانه سیمان ری با ۳ خط تولید، در مرحله اول خط تولید ۱۰۰ تنی، دوم خط تولید ۲۰۰ تنی و مرحله سوم خط تولید ۳۰۰ تنی سیمان لازم کشور را تامین می کرد.» به این ترتیب، سیمان مهم ترین زیر ساخت های کشور همچون ساخت راه آهن کشور، پل ورسک در خط آهن شمال، دانشگاه تهران و... از کارخانه سیمان ری تأمین شد.

سبک معماری کارخانه نیز در نوع خود منحصر به فرد است. پاشا زاده می گوید: «سبک پروتالیستی به کار رفته در معماری این بنا عاری از هر گونه زینتی است. بخش های مختلف بنای ساختمان کارخانه با بتن زبره و بدون روکش و دیگر عناصر کاربردی، به عبارتی عربان و عاری از تزیینات ساخته شد.»

۳ دی ۱۳۶۳ کارخانه سیمان ری به دلیل تأثیر سوء بر محیط زیست تعطیل شد. کارخانه سیمان ری در محدوده تپه باستانی دژ رشکان، برج طغرل، باروی تاریخی شهرری، چشمه علی، گورستان تاریخی ابن بابویه و بقعه بی بی زبیده قرار گرفته است و جزو محله صفائیه ری محسوب می شود.

سیمای صنعتی صفائیه

محدوده باستانی چشمه علی با همان محله صفائیه شهرری علاوه بر اینکه محلی تاریخی و کهن است و بیشتر اکتشافات ری توسط باستان شناسان در این محدوده انجام شده، به اعتقاد پژوهشگران نخستین گام های توسعه صنعتی ری نیز در همین محله برداشته شد. تپه های آهکی ری باعث شد تا نخستین کارخانه سیمان ری که نخستین کارخانه سیمان کشور و در شکل وسیع خود نخستین کارخانه سیمان خاور میانه لقب گرفته است در این محدوده ساخته شود. اگرچه کشاورزی در محدوده صفائیه به خصوص سبزی کاری های گسترده سابقه ای طولانی داشت و کسب و کاری که به واسطه چشمه علی در این محله رونق پیدا کرد جدا از جنبه گردشگری آن زمینه ساز شکل گیری نخستین قالیشویی های شهر شد ولی این کارخانه های صفائیه همچون کارخانه سیمان و کارخانه گلیسیرین بود که تأثیر چشم گیری بر بافت شهری و جمعیتی این محله داشت. در دومین ویژه نامه محله صفائیه (چشمه علی) روایتی از اکتشافات عجیب و تاریخی این محدوده را همراه با شکل زندگی و کسب و کار در چشمه علی معروف شهرری می خوانیم. ماجراهای شکل گیری کارخانه گلیسیرین، کارخانه سیمان ری و کارخانه های باروت کوبی و اتفاقات تاریخی آن را مرور کرده ایم. سیدمحسن ماجدی و علیرضا کورش لی به همراه فریده کلهر، محمد غلام نژاد و محمد علی عالمی ری پژوهانی بودند که ما را همراهی کردند و روایت هایی شنیدنی از حسن فراهانی و معصومه پاشا زاده کارشناسان کارخانه سیمان را در این شماره می خوانید. همچنین ایمان مصطفی پور، معاون هیأت کاوش های باستان شناسی تپه چشمه علی اطلاعات خوبی از اکتشافات سال های گذشته در اختیار ما گذاشت.

محمد غلام نژاد

فریده کلهر

علیرضا کورش لی

سیدمحسن ماجدی

ایمان مصطفی پور

معصومه پاشا زاده

حسن فراهانی

محمدعلی عالمی

به دیدار نخستین تراموای پایتخت

موضوع:
ماجرای
ماشین دودی

مناسی بود، اما بعد از شروع عملیات متروی ری این ماشین دودی به کارخانه سیمان منتقل شد تا بخشی از دیدنی های این کارخانه قدیمی باشد.»

سوادآموزی با پاداش ۵ درصد افزایش حقوق

موضوع:
افزایش حقوق
کارگران

به روستا بر می گشتند. در مقطعی حدود ۴ هزار کارگر در کارخانه مشغول به کار بودند.» فراهانی با بیان اینکه کارگرها اغلب مجرد و بی سواد بودند، می گوید: «زمانی که قانون سوادآموزی کارگران مطرح شد منوچهر سالور، مدیر کارخانه، تأکید به سوادآموزی کارگران داشت و مقرر کرد هر کارگری باسواد شود ۵ درصد افزایش

بخش جذاب کارخانه سیمان ری به اسناد و مدارکی مربوط می شود که وضعیت کارگران را نشان می دهد. در سال های آغازین فعالیت کارخانه، شهرری جمعیت زیادی نداشت و بیشتر کارگران از دهات اطراف و شهرهای دیگر راهی ری شده بودند. حسن فراهانی که روزگاری در این کارخانه کار می کرد و در خانه های کارگری کارخانه سیمان متولد شده است، می گوید: «حرم شاه عبدالعظیم (ع) مرکز تردد مردمان بی شماری از شهرهای مختلف کشور بود. وقتی کارخانه سیمان ساخته شد خبرها به جوان های بیکار رسید و خیلی ها که برای زیارت با گردش به چشمه علی و باغ صفائیه آمده بودند، سراغ کارخانه را گرفتند و کم کم آنجا مشغول شدند. کارگران اوایل به صورت فصلی کار می کردند. نه قرارداد بود و نه قانون کار خاصی. برای همین مثلاً عماره کاری می کردند و عماره دیگر

رسم نبود کارگران درس بخوانند یا سواد داشته باشند.» مهندس منوچهر سالور در کتاب «مهندس مسلمان» می نویسد: «کارخانه سیمان ری در سال های اول عمر خود بیش از ۷۵۰ نفر را در کارخانه اسکان داده بود که روزانه ۳ وعده غذا، علاوه بر جای خواب دریافت می کردند.»

حقوق خواهد داشت. نکته جالب اینکه برای فرزندان کارگران از مقطع دبستان تا دبیرستان مدرسه ساخت. داخل کارخانه هم برای خود کارگرها آموزشگاه سوادآموزی راه اندازی کرد و یک روحانی به اسم سیدحسین موسوی مدیر آموزشگاه شد. این در حالی بود که تا آن زمان اصلاً

منوچهر سالور، مهندس نیک اندیش

کارگران، منوچهر سالور مدیر کارخانه سیمان ری را هیچ گاه فراموش نمی کنند. او مهر ۱۲۹۳ شمسی در تهران متولد شد. پدرش حسن قلی میرزا قاجاری بود. زمانی که در رشته برق از مدرسه صنعتی ایران و آلمان فارغ التحصیل شد به عنوان کارآموز به کارخانه سیمان ری آمد. حسن فراهانی، مدیر موزه کارخانه سیمان ری، می گوید: «از میان مدیران کارخانه، سالور از اعتبار و ویژه های برخوردار بود. همانگونه که به مسائل کلان توجه داشت از کوچک ترین مشکلات کارگران نیز غافل نمی شد. او برای مدتی به سربازی رفت و بعد از آن به سمت مهندس برق کارخانه سیمان ری منصوب شد. بعد با حفظ سمت معاون فنی کارخانه شد و در نهایت مدیریت

کارخانه را بر عهده گرفت. یکی از نکاتی که همیشه پدرم محمد فراهانی که خود از کارگران فعال در کارخانه در زمان مهندس سالور بود نقل می کرد این بود: «سالور کار را با مذهب پیوند داده بود. نماز خواندن و انجام امور مذهبی برایش اهمیت داشت. در همان روزهای ابتدای مدیریتش مسجد کارخانه سیمان ری را ساخت.» فراهانی ادامه می دهد: «حزب توده در زمان سالور در کارخانه نفوذ پیدا کرده بود. هر چند سالور سعی داشت کارگران را از فعالیت های سیاسی دور کند، ولی بعد از شهریور سال ۱۳۲۰ با نفوذ در کارخانه درگیری های زیادی ایجاد کردند. حتی تعدادی از کارگران تصمیم بگیرند مدیریت را از

موضوع:
مدیر موفق
کارخانه سیمان

